

3. С. Насікан,

Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ФОНОСЕМАНТИКИ ЯК НАУКИ
ПРО ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЗВУКУ ТА СМISЛУ**

Статтю присвячено дослідженню концептуальних засад становлення фоносемантики як науки про взаємозв'язок звуку та смислу. Здійснено історичний огляд дослідження проблеми взаємовідносин мовного знака і його значення, окреслено науково-поняттєвий апарат фоносемантики та охарактеризовано основні проблеми, якими займається ця наука.

Ключові слова: фоносемантика, звукоцимволізм, звукообразжальність, звуконаслідувальність, мотивованість мовного знаку, теорії походження мови.

Статья посвящена исследованию основ становления фоносемантики как науки о взаимосвязи звука и смысла. Осуществлен исторический обзор развития проблемы взаимоотношений языкового знака и его значения, очерчен научно-понятийный аппарат фоносемантики и охарактеризованы основные проблемы, которыми занимается эта наука.

Ключевые слова: фоносемантика, звукоцимволізм, звукообразительность, звукоподражание, мотивированность языкового знака, теории происхождения языка.

The article is dedicated to the investigation of the conceptual foundations of phonosemantics, which aims at studying the relationship between sound and meaning. The article focuses on the historical overview of this field of study, outlines the scientific conceptual terms and the main problems that phonosemantics deals with.

Key words: phonosemantics, sound symbolism, phonetic iconicity, sound imitation, non-arbitrariness of a language sign, the origin of language theories.

Постановка проблеми. В історії мовознавства інтерес до питання співвідношення звуку з його значенням завжди залишався актуальним. Проте тільки у ХХ столітті була сформована окрема наука мовознавчого циклу, метою якої стало дослідження взаємозв'язку плану вираження із планом змісту. Формування сучасного бачення ролі фоносемантики у розвитку лінгвістичних наук лежить у площині поглибленого вивчення еволюції наукових поглядів на взаємозв'язок звуку та його значення, подальшого дослідження концептуальних засад фоносемантики, узагальнення форм реалізації фоносемантичних явищ у прикладному аспекті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що вивченню проблеми взаємозв'язку звуку та смислу присвячено значну кількість праць вітчизняних та зарубіжних лінгвістів. У плеяді зарубіжних науковців важливе місце посідають Л. Хінтон, Дж. Охала, М. Магнус, А. М. Газов-Гінзберг, С. В. Воронін, О. П. Журавльов, А. Б. Михальов, С.С. Шляхова, І. Ю. Павловська, Л. П. Прокоф'єва та інші. Серед українських науковців цією проблематикою займалися В. В. Левицький, В. І. Кушнерик, А. А. Калита, Н. І. Львова. Проте, незважаючи на значну кількість наукових праць, чимало теоретичних і практичних аспектів проблематики залишаються дискусійними та потребують подальших досліджень.

Із урахуванням зазначеного, **мета статті** – дослідити концептуальні засади становлення фоносемантики як науки про взаємозв'язок звуку зі смислом. Досягнення мети передбачає розв'язання таких **завдань**: а) провести історичний огляд досліджень проблеми взаємовідносин мовного знака і його значення; б) виокремити науково-поняттєвий апарат фоносемантики; в) з'ясувати роль фоносемантики в теорії походження мов; г) визначити сучасні проблеми фоносемантики.

Викладення основного матеріалу. Зазначимо, що перші спроби дослідити характер зв'язку звуку зі смислом були здійснені ще в давньоіндійських Ведах. Древні індійці виходили з того, що у звуках слова закладається суть самого предмету, і тому метою вчених того часу було визначення, у який спосіб будь-яке слово передає своє значення. Згодом над цим питанням почали замислюватися і давньогрецькі філософи. Проте, як зазначає С. В. Воронін [2, с. 9], чим глибше вони досліджували цю проблему, тим більше в неї виникало як прихильників, так і тих, хто не погоджувався з основним постулатом щодо прямого зв'язку назви предмету з його суттю. Наукова суперечка між прибічниками протилежних позицій у мовознавстві відома як теорія тесей і фюсей. У концепції останньої, яку підтримував Геракліт, закладена думка, що назва предмета відповідає його природі. Водночас прихильники теорії тесей наголошували, що назви предметів не обумовлені їх суттю, вони – умовні та договірні. У відомому діалозі Платона «Кратіл або правильність імен» детально обговорюються ці дві протилежні позиції. Зате виникає і третя, більш компромісна, в якій від імені Сократа, Платон порушує питання втрати вмотивованості, або її забуття. На думку вченого-філософа, на початковому етапі можливо і був зв'язок предмету з його звуковою оболонкою, однак через виникнення багатьох похідних слів і утворення нових значень, цей зв'язок поступово втрачається, а, отже, назва встановлюється за традицією та договором, але не природою предмету (цит. за [2, с. 9–12]).

За часів доби Середньовіччя та Відродження, ідея співвідношення звуку зі смислом посідала чільне місце у колі досліджуваних проблем Святого Августина, Фоми Аквінського, Ж. Ж. Руссо, Р. Декарта, М. Мерсена та М. Ломоносова. У ХVІІІ–ХІХ ст. у зв'язку з поширенням філософії мови та актуальністю питання гіпотез її виникнення, досить розповсюдженими стали дослідження ономапоетії (звуконаслідування) в контексті ономапоетичної теорії походження мови. У зв'язку з цим, варто відзначити роботи Г.В. Лейбніца [8], В. Гумбольдта [5], І.Г. Гердера [25].

На думку С.В. Вороніна, роботи зі звукообразання деяких із вищезазначених дослідників містили чимало цінних спостережень і висновків, або були сформовані на власному емпіричному досвіді, проте, і з цим не можна не погодитись, багато з них будували свої теорії на досить обмеженому фактичному матеріалі, а методика дослідження була, як правило, не досить строгою [2, с. 11].

Із початком ХХ століття, проблема співвідношення звуку зі смислом привертає до себе увагу низки вчених, які починають досліджувати її з різних сторін та у різних мовах. Так, у працях В. Вундта [38] та Г. Пауля [32] містяться роздуми щодо звукообразання в германських мовах. Говорячи про романські мови, варто зазначити, що предметом досліджень М. Грамона виступали особливості перекладу французької поезії на інші мови з урахуванням звукообразальності [24]. Також наукові роботи присвячувалися дослідженню звукообразальності в латинській [23], італійській [34], фінській [18], японській [11], корейській [15], семітських [4], африканських [1] та інших мовах.

Незважаючи на те, що в першій половині ХХ століття Ф. де Соссюр доводив свій постулат про довільність мовного знаку, значна кількість мовознавців [4; 21; 26; 30; 33] все ж таки відстоювали думку про існування звукообразальності.

У зв'язку з цим, важливо відзначити внесок американського лінгвіста Л. Блумфілда [21], котрий у межах порівняльно-історичного методу виділив значну кількість звукообразальних германських коренів. Глибоке дослідження проблем фоносемантизму можна знайти у роботах Е. Сепіра (див., напр.: [33]). Він був першим, хто під час проведення власного експерименту пропонував опитуваним неіснуючі слова, або слова іншою мовою, яких вони не знали. В результаті здійсненого експерименту, Е. Сепіром була встановлена пряма кореляція звука і значення. Так, звук [i] в більшості випадків знаходився у словах, що позначали щось невелике, наприклад, вигадане слово [mil] асоціювалося в опитаних із маленьким предметом, а [mal] – з великим, а, отже, був зроблений висновок, що [a] може слугувати для позначення чогось великого. На символічному значенні звука [i] наполягав і О. Есперсен. У своїй статті «Symbolic Value of the Vowel [i]» [26], автор також довів, що передній нелабіалізований [i] у великій кількості слів слугує для позначення чогось малого за розміром. Цікаво, що, на його думку, з плином часу звукосемантизм допомагає зберегтися певним словам у мові. На наше переконання, прикладом таких слів можуть бути слова *little, tiny*.

Загалом народження фоносемантики як самостійної інтегративної дисципліни прийнято пов'язувати з іменем С. В. Вороніна, який у своїй праці «Основи фоносемантики» [2] вперше виділив цю галузь як самостійну науку. Сьогодні термін «фоносемантика», запропонований С. В. Вороніним, прийнятий більшістю вітчизняних і певною частиною західних лінгвістів, однак, варто зазначити, що у світовій практиці існують й інші назви цієї області досліджень: фоносеміка, лінгвістичний іконізм, мімологіка, мімологія та ін. [19, с. 7].

На сьогодні фоносемантика досить активно досліджується не лише в Україні, але й у США, Японії, багатьох інших країнах Європи та Азії. Останнє підтверджується значною кількістю бібліографічних переліків, серед яких слід відмітити такі: список Сін Дея з дослідження синестезії, Кімі Акіти з Токійського університету та Джона Охали з Університету Кеймбрідж зі звукосемантики, списки Амстердамського та Цюрихського університетів з іконізму та Університету Грац (Австрія) з редуплікації. Найбільш повний список наявної літератури та інтернет-джерел із звукообразальності представлений в бібліографічному списку американської дослідниці М. Магнус [27], який містить наукові праці багатьма мовами.

Загальноприйнято, що виділення будь-якої науки в окрему галузь нерозривно пов'язане з окресленням її об'єкта, предмета, завдань та поняттєвого апарату. Як зазначає С. В. Воронін, об'єктом фоносемантики є звукообразальна система мови, а предметом виступає звукообразальна (тобто звуконаслідувальна та звукосемантична) система мови з часово-просторових позицій (пантопохронії) [2, с. 21]. У свою чергу, основна мета фоносемантики полягає у дослідженні звукообразальності як необхідного, повторюваного і відносно мимовільного фонетично мотивованого зв'язку між фонемами і закладеною в основу найменування ознакою об'єкта-денотата [17, с. 40].

Безперечно, фоносемантика – це міждисциплінарна наука, яка, на думку С. В. Вороніна, знаходиться на стику щонайменше фонетики, семантики і лексикології та інтегрує в собі їх елементи. Тому основними засобами дослідження у фоносемантиці вважають звуки, звукоряди, їх фонотактичні сполучення, слова та просодію [10, с. 131]. До них варто також додати ще ідеофони – слова, які позначають базові поняття, що оточують людину [2].

Досліджуючи науковий апарат фоносемантики, підкреслимо, що звукообразальну систему мови поділяють на дві основні категорії: звуконаслідувальну та звукосемантичну.

Звуконаслідувальну підсистему складають звуконаслідувальні слова, або ониматопеї, в основі яких лежить закономірний, мимовільний фонетично мотивований зв'язок між фонемами слова та звуковою ознакою денотата. Іншими словами, ониматопея – це певна вербальна імітація звучань навколишнього світу. Вважається, що вона є досить продуктивною в багатьох мовах [3, с. 6]. При цьому, слід наголосити, що протягом тривалого часу вивчення звуконаслідування не відокремлювали від вивчення звукосемантики [19, с. 8]. Так, наприклад, В.В. Левицький пропонував визначати звуконаслідувальні слова як такі, в яких денотатом виступають звуки, явища та процеси зовнішнього світу, що можуть відтворювати звуки [7, с. 20].

Розуміння звукосемантичної підсистеми спирається на поняття звукосемантизму (звукового семантизму, фонетичного семантизму, символіки звуку), яке означає закріплення ознак звучань за реальною або уявною схожістю. Таким чином, у ньому також спостерігається мимовільний мотивований зв'язок між фонемами та неакустичними ознаками денотату [3, с. 6]. Як правило, звукосемантичні слова передають різні види руху, світлові явища, форму, величину, міміку, емоційний та фізіологічний стани людини, тому основою звукосемантизму вважають іконічність, мотивованість та мимовільність. Разом із цим, слід підкреслити, що звукосемантичними вважаються не лише слова, які сприймаються як такі багатьма носіями мови. До звукосемантичних відносять і слова, у яких зв'язок денотата послабився і на перший погляд вважається втраченим, проте може бути відновленим етимологічно та типологічно [там само, с. 7]. Стосовно типології звукового семантизму, можна відзначити, що існують різні його класифікації. Так, у своїй роботі І.К. Тейлор [35] виокремлює два види звукосемантизму: *суб'єктивний* (експериментальне виявлення зв'язку певних звуків і значень у психіці людини) та *об'єктивний* (зв'язок певних звуків і значень в словах тієї чи іншої мови). Такої ж думки притримується і В.В. Левицький. Більш продуктивною можна вважати класифікацію запропоновану американськими вченими Л. Хінтон, Дж. Ніколс, Дж. Охали, які виділяють *матеріальний, імітативний, синестетичний та конвенційний* звукосемантизм [31, с. 1-8].

Досліджуючи основні проблеми звукосемантизму, не варто його абсолютизувати та шукати в усіх словах. У мові, за В.В. Левицьким, не всі слова можна віднести до символічних, а лише переважно полярні поняття. Тож, наголосує вчений, звукосемантизм має не абсолютний, а відносний характер, інакше він втратив би свою експресивну функцію [7].

Зазначене вище тісно пов'язано із проблемою універсальності фоносемантики. Гіпотезу про універсальність фоносемантизму висунув ще Г.В. Лейбніц. У ХХ столітті вона отримала своє експериментальне підтвердження в роботах Р. Брауна [22] та М. Майрона [29]. Проте в подальшому, постулат про універсальність був поставлений під сумнів [36, с. 344–350] після дослідження, в якому лінгвісти порівнювали чотири неспоріднені мови: англійську, корейську, тамільську та японську. У результаті чого вони дійшли висновків, що звукосемантизм має національний характер. На підтвердження своєї позиції вони зазначали, що, наприклад, в англійській мові [t] слугує для позначення чогось малого за розміром, в той час як у корейській – чогось, навпаки, великого. До цього часу проблема універсального або національного характеру звукосемантизму залишається дискусійною та потребує подальших експериментів. Зрештою, і В.В. Левицький [2] зазначає, що однозначної відповіді на це питання поки немає, проте, наприклад, у працях деяких вчених (див., напр.: [12]), стверджується низка звукосемантичних правил споріднених мов. Щодо неспоріднених, в них були виявлені лише певні тенденції у символізації звуків [2; 4], наприклад, для позначення подиху вітру у деяких мовах використовуються губні приголосні, наприклад: япон. *fu-fu*, угор. *fui*, англ. *whiff*.

На сьогодні фоносемантика доповнила ті науки, які займаються проблемою походження мови, і у цьому контексті збагатила надбання історії, археології, географії, етимології та інших наук. Більш того, як підкреслює С.В. Воронін, фоно-

семантика виявила надзвичайний потенціал до розкриття етимологій багатьох слів, походження яких раніше вважалося незрозумілим [2, с. 195]. Загалом у сучасній лінгвістиці класичними теоріями походження мови вважаються:

а) звуконаслідувальна теорія (the bow-wow theory), яка передбачає, що перші слова виникали шляхом наслідування живої природи. Її прибічниками вважаються В. Гумбольдт, Г. Штейнталь та А. Газов-Гінзберг [4].

б) теорія вигуків (the rooh-rooh theory), що пояснює виникнення нових слів за рахунок вигуків під впливом емоцій. Цю теорію підтримували Ж.Ж. Руссо, А. Шлегель, В. Гумбольдт [5], та О. Потебня [37].

в) теорія трудових команд (the yo-he-ho theory), яка наголошує, що нові слова виникали під час колективної чоловічої фізичної праці. Таких поглядів дотримувалися Л. Нуаре та Л. Гейгер [30].

Пізніше вищезазначені класичні теорії «зрослися» в одну ономапоетичну теорію походження мови, адже в усіх них мовний знак виступає мотивованим [20, с. 37–39]. Останнє доводить визначальну роль фоносемантики як науки про взаємозв'язок між звуком та смислом у походженні мови, що, в свою чергу, дає змогу встановлювати етимологічні зв'язки звукообразовальної лексики та допомагає розв'язати проблему появи найдавніших слів будь-якої мови.

Серед сучасних проблем, якими займається фоносемантика, варто відзначити проблему ролі онтогенезу в дослідженні фоносемантичних явищ, встановлення характеру взаємозв'язку фоносемантичних явищ з просодією, питання реалізації основних функцій інтонації через фоносемантичні засоби, взаємозв'язку психофізіологічних особливостей людини з використаними засобами [10, с. 130–131] та інші проблеми, розв'язання яких спрямоване на подальший розвиток фоносемантики.

Висновки. Таким чином, фоносемантика як наука, що вивчає взаємозв'язок звуку зі смислом, посідає значне місце серед інших дисциплін мовознавчого циклу і відіграє надзвичайно важливу роль у походженні та розвитку мови. Чітко виокремлений науково-поняттєвий апарат фоносемантики дає змогу встановити основні проблеми та визначити подальші перспективи дослідження, зокрема, наприклад, в напрямку реалізації основних функцій інтонації різними фоносемантичними засобами.

Література:

1. Вестерман Д. Звук, тон и значение в западноафриканских суданских языках / Д. Вестерман // Африканское языкознание. – М., 1963. – С. 94–113.
2. Воронин С. В. Основы фоносемантики / С. В. Воронин. [3-е изд.]. – М. : ЛЕНАНД, 2009. – 248 с.
3. Воронин С. В. Фоносемантические идеи в зарубежном языкознании: (очерки и извлечения) / С. В. Воронин. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1990. – 200 с.
4. Газов-Гинзберг А. М. Был ли язык изобразителен в своих истоках? / А. М. Газов-Гинзберг. – М. : Наука, 1965. – 183 с.
5. Гумбольдт В. Избранные труды по языкознанию / В. Гумбольдт. – М. : Прогресс, 2000. – 400 с.
6. Журавлёв А. П. Фонетическое значение / А. П. Журавлёв. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1974. – 117 с.
7. Левицкий В. В. Звуковой символизм. Мифы и реальность / В. В. Левицкий. – Черновцы, 2009. – 264 с.
8. Лейбниц Г. В. Новые опыты о человеческом разуме / Г. В. Лейбниц. – М., 1936. – 484 с.
9. Львова Н. Л. Звуко-символические вставивостіпочаткових приголосних звукосполучень у сучасній англійській мові: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови» / Н. Л. Львова. – К., 2009. – 20 с.
10. Калита А. А. Фоносемантика у загальній системі фоносемантичного знання / А. А. Калита // «Наукові записки» Тернопільського державного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. – 1998. – Серія 8: Мовознавство. – № 1. – С. 130–135.
11. Конрад Н. И. Фрагмент японской поэтики / Н. И. Конрад // Восточные записки. – 1927. – Т. 1. – 326 с.
12. Кушнерик В. І. Фоносемантизм у германських та слов'янських мовах: синхронія та діахронія: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. філол. наук: спец. 10.02.17 «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство» / В. І. Кушнерик. – К., 2009. – 20 с.
13. Михалёв А. Б. Теория фоносемантического поля / А. Б. Михалёв. – Пятигорск : Изд-во ПГЛУ, 1995. – 213 с.
14. Павловская И. Ю. Фоносемантический анализ речи: монография / И. Ю. Павловская. – СПб. : Изд-во С.-Петербургского ун-та, 2001. – 292 с.
15. Пак Г. А. Изобразительные слова в корейском языке: автореф. дис. на соиск. уч. степени канд. фил. наук / Г. А. Пак. – Л., 1958. – 15 с.
16. Прокофьева Л. П. Цветовая символика звука как компонент идиостиля писателя (на материале произведений А. Блока, К. Бальмонта, А. Белого, В. Набокова) / Л. П. Прокофьева. – Саратов : АКД, 1995. – 18 с.
17. Пруцких Т. А. Проявление иконизма в языке: экспериментально-теоретическое исследование: дис. на соиск. уч. степени канд. фил. наук: спец. 10.02.19 «Теория языка» / Т. А. Пруцких. – Бийск, 2008. – 207 с.
18. Хакулинен Л. Развитие и структура финского языка / Л. Хакулинен. – М., 1955. – Ч. 2. – 292 с.
19. Шляхова С. С. Исследование звукоизобразительности в пермских языках: проблемы и перспективы. Статья первая / С. С. Шляхова // Вестник Пермского университета. – 2011. – Вып.3(15). – С. 7–16.
20. Шляхова С. С. Тень смысла в звуке. Введение в русскую фоносемантику / С. С. Шляхова. – Пермь, 2003. – 216 с.
21. Bloomfield L. A Semasiological Differentiation in Germanic Secondary Ablaut / L. Bloomfield // Modern Philology. – 1909–1910. – № 7. – P. 245–288, 345–382.
22. Brown R. Words & Things / R. Brown. – Glencoe, Illinois : Free Press, 1958. – 398 p.
23. Carnoy A. J. Apophony and Rhyme Words in Vulgar Latin Onomatopoeias / A. J. Carnoy // American Journal of Philology. – 1917. – № 38. – P. 278–283.
24. Grammont M. Onomatopées et mots expressifs / M. Grammont // Revue des langues romanes. – 1901. – Vol. 44, № 1. – P. 97–158.
25. Herder J. Abhandlung über den Ursprung der Sprache / J. Herder. – Stuttgart, 1969. – 176 S.
26. Jespersen O. Symbolic value of the vowel «i» / O. Jespersen // Linguistica. – Copenhagen : Levin a. Munksgard, 1933. – P. 283–303.
27. Magnus M. Bibliography of Phonosemantics / M. Magnus. – Режим доступу : <http://www.trismegistos.com/MagicalLetterPage/Bibliography.html>
28. Magnus M. What's in a Word? Studies in Phonosemantics / M. Magnus. – 2001. – 210 p.
29. Miron M. S. A cross-linguistic investigation of phonetic symbolism / M. S. Miron // Journal of Abnormal and Social Psychology. – 1961. – Vol. 62. – № 3. – P. 623–630.
30. Müller H. Experimentelle Beiträge zur Analyse des Verhältnisses von Laut und Sinn / H. Müller. – Potsdam-Berlin: Müller & Kiepenheuer, Verlag, 1935. – 154 S.
31. Ohala J. J. Sound Symbolism / John J. Ohala // Sound symbolism. In Proceedings of the 4th Seoul International Conference on Linguistics [SICOL] / John J. Ohala, Leanne Hinton, Johanna Nichols. – August 1997. – P. 98–103.
32. Paul H. Der Ursprung der Sprache / H. Paul // Beilage zur Allg. Zeitung. Jg. – 1907. – № 13. – P. 45–52.
33. Sapir E. A study in Phonetic Symbolism / E. Sapir // Journal of Experimental Psychology. – 1929. – Vol. 12. – P. 225–239.
34. Spitzer L. Ital. farfalle «Schmetterling» / L. Spitzer // Archiv f. das Studium der neueren Sprachen u. Literaturen. – 1921. – Bd. 141. – S. 146–149.

35. Taylor I. K. Note on Phonetic Symbolism / I. K. Taylor // *percept. Motor skills.* – 1965. – Vol.20. – P. 803–804.
 36. Taylor I. K. Phonetic symbolism in four unrelated languages / I. K. Taylor, M. M. Taylor // *Canadian Journal of Psychology.* – 1962. – Vol.12. – № 2. – P. 344–356.
 37. Thorndike E.L. The Origin of Language / E. L. Thorndike // *Science.* – Lancaster, Pennsylvania, 1943. – Vol. 98. – № 2531. – P. 1–6.
 38. Wundt W. *Volkerpsychologie. Die Sprache.* / W. Wundt. – Leipzig, 1905. – 1098 S.

УДК 811. '42(111;161.1;161.2)

О. М. Образцова,

Міжнародний гуманітарний університет, м. Одеса

ТИПОЛОГІЯ СТРУКТУРНО-СИНТАКСИЧНИХ МОДЕЛЕЙ ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ (В АНГЛІЙСЬКІЙ, РОСІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ)

Стаття пропонує і обґрунтовує типологію структурно-синтаксичних моделей простого розповідного повноскладного (нееліптичного) речення в англійській російській та українській мовах. До аналізу мовного матеріалу застосовано принцип врахування лише тих елементів, що є обов'язковими для структурної та семантичної цілісності речення.

Ключові слова: *просте речення, англійська мова, російська мова, українська мова, структурно-синтаксична модель, синтаксичні структури предикації, комплементації, координації, модифікації.*

Статья предлагает и обосновывает типологию структурно-синтаксических моделей простого повествовательного полносоставного (неэллиптического) предложения в английском, русском и украинском языках. К анализу языкового материала применен принцип учета только тех элементов, которые являются обязательными для структурной и семантической целостности предложения.

Ключевые слова: *простое предложение, английский язык, русский язык, украинский язык, структурно-синтаксическая модель, синтаксические структуры предикации, комплементации, координации, модификации.*

The article suggests and supports the typology of structural-syntactic models of simple narrative non-elliptical sentences in the English, Russian and Ukrainian languages. The analysis of linguistic material is based on the application of the principle of taking into account only those sentence elements that are obligatory for the sentence structural and semantic integrity.

Key words: *simple sentence, English, Russian, Ukrainian, structural-syntactic model, the syntactic structures f predication, complementation, coordination, modification.*

Постановка проблеми. Глобальний перехід від опису мовних фактів та класифікування граматичних явищ до їх пояснення на основі вивчення семантичних і граматичних типів слів і конструкцій передбачає вивчення і систематизацію структурних типів речення в конкретних мовах. Речення, що визнано основною одиницею мовлення і розглядається як сукупність категорій та правил, впродовж століть є у фокусі уваги науковців.

Дослідження різноманітних аспектів речення, які стосуються мови як системи, дозволяє виявляти універсальні характеристики мов світу, а також подавати виявлені закономірності у вигляді сформульованих правил-універсалій. Пошук універсальних характеристик людської мови та їх пояснення в сучасному мовознавстві вважається «амбітним та перспективним планом» [14].

При типологічному угрупованні системи мов зіставляються на основі порівняння взаємного розташування підмета, дієслова та додатку в реченнях відповідних мов, що вважають проявами типологічних універсалій порядку слів [2]. Разом з тим, апіорі розглянутий як універсалія, сам порядок слів як цілісна система всіх варіантів в одній мові або в групах різних мов безпосередньо не досліджувався. Перш за все, продовжує вивчатися інверсія [1; 7; 8; 12; 13] яка, зокрема, для англійської мови становить не більше 5% всіх модельних вживань розповідних речень. Потребують виявлення і подальшого опису та теоретичного обґрунтування глибинні причини типовості та варіативності розташування елементів в лінійній структурі речення. Необхідною є і систематизація універсальних та специфічних характеристик саме типового, нормативного, звичного порядку слів у групах мов (зокрема, в англійській, російській та українській мовах).

В свою чергу, невирішеність низки окремих питань, пов'язаних з лінійною послідовністю елементів у висловленні, обумовлена відсутністю єдиного розуміння стрижневих категорій синтаксису. Так, дискусійними залишаються принципи класифікування структурних типів речення, їх моделювання, перелік і кваліфікативні характеристики членів речення, їх обов'язковість або факультативність для структурної та семантичної цілісності речення. Вимагає подальшої розробки та наукового обґрунтування загальна теорія лінійної організації висловлення, яка б базувалася на систематизованих позитивних знаннях про структуру та семантику висловлень, перш за все, з прямим, нормативним порядком слів у різних мовах. З огляду на вищевикладене, зіставне дослідження синтаксичної структури висловлень та типологічне моделювання простого двоскладного нееліптичного речення в англійській, російській та українській мовах є **актуальним**.

Мета статті полягає у визначенні та систематизації базових моделей простих розповідних двоскладних нееліптичних речень в англійській, російській та українській мовах.

Об'єктом розгляду є синтаксична структура простого двоскладного нееліптичного речення в англійській, російській та українській мовах; **предметом** наукової розвідки – наявність і «нормативне» взаємне розташування в лінійній структурі речення його обов'язкових елементів.

Матеріал для дослідження склали 30000 простих розповідних двоскладних нееліптичних речень, отриманих методом суцільного наскрізного виокремлення з автентичних літературних джерел – прозових творів ХХ століття, написаних англійською, українською та російською мовами (по 10000 прикладів для кожної з мов).

Огляд останніх досліджень і публікацій з цієї проблеми. Одним із провідних положень граматичної теорії, важливим для моделювання синтаксичної структури речення є принцип розрізнення його обов'язкових і факультативних членів. Тому розмежування елементів речення на *обов'язкові* й *факультативні*, стало головним теоретичним постулатом, послідовно застосованим при аналізі матеріалів вибірок.

Обов'язковість /факультативність елементів речення усвідомлено за А. К. Корсаковим [16] та разом з іншими представниками одеської граматичної школи [3; 4; 5; 6; 9; 11; 17], встановлюємо через застосування до аналізу висловлення поняття